

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen
TOIMINTAKERTOMUS **2007**

K 14/2008 vp

KANSANELÄKELAITOKSEN VALTUUTETTUJEN

TOIMINTAKERTOMUS

2007

HELSINKI 2008

ISSN 0355-4996
Edita Prima Oy, Helsinki 2008

KELAN VALTUUTETUT

EDUSKUNNALLE

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 5 §:n 7 kohdan mukaisesti
Kansaneläkelaitoksen valtuutetut lähettävät oheisena eduskunnalle
toimintakertomuksensa vuodelta 2007.

Helsingissä 6. toukokuuta 2008

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen puolesta

Anneli Kiljunen

valtuutettujen puheenjohtaja

Olli Valpola

valtuutettujen sihteeri

SISÄLLYS

1. Yleistä.....	1
2. Asiakaspalvelu ja toiminnan kehittäminen.....	1
3. Lainsäädäntö.....	3
4. Eräitä erilliskysymyksiä.....	5
5. Valtuutetut.....	5
6. Tilintarkastajat.....	6
7. Tilinpäätökset ja vastuuvapaudet.....	6
8. Keskeisimmät käsitellyt asiat.....	6
9. Tarkastusmatkat ja perehtyminen Kelan alue- ja paikallistason toimintaan.....	7
10. Liitteet.....	7

Liitteet

1. Luettelo valtuutetuista ja varavaltuutetuista.....	8
2. Tilintarkastuskertomus.....	10
3. Kelan tutkimustyön keskeisiä tuloksia ja havaintoja vuonna 2007.....	11

1. Yleistä

Valtuutetut ja valtuutettujen työvaliokunta **kokoontuivat** vuoden 2007 aikana 10 kertaa. Jokaisessa yleiskokouksessa pääjohtaja esittää kattavan katsauksen Kelan toiminnasta. Siinä yhteydessä käydään säännönmukaisesti läpi muun muassa Kelan ja eri etuusjärjestelmien rahoitustilanne, toimintakulujen kehitys, etuuksien läpimenoaikoja niin valtakunnallisesti kuin aluekohtaisestikin, työyhteisöä ja henkilöstöä kuvaavia tunnuslukuja sekä kulloinkin erityisiä ajankohtaisia aiheita. Kaikki johtajat ovat läsnä yleiskokouksissa ja selvittävät tarvittaessa toimialojensa asioita. Pääjohtaja ja hänen sijaisensa osallistuvat myös valtuutettujen työvaliokunnan kokouksiin. Valvontatilintarkastaja esittelee valtuutetuille raporttinsa neljännesvuosittain. Valtuutetuille esitellään myös vuosittain Kela-barometrin samoin kuin muiden Kelan asiakaspalvelua ja muuta toimivuutta koskevien selvitysten keskeiset tulokset.

Kelan hoitaman sosiaaliturvan **etuusmenot** olivat vuonna 2007 yhteensä runsaat 10,5 mrd. euroa; missä kasvua vuoteen 2006 verrattuna oli 0,4 %. Eniten, lähes 6 %, lisääntyivät sairausvakuutuskorvaukset. Etuusmenojen osuus bruttokansantuotteesta oli 5,9 % ja kaikista sosiaalimenoista 23,3 %. Työttömyysturvan menot puolestaan pienenivät 13,5 %. Säämäärältään suurin etuus oli sairaanhoitokorvaukset, joita sai vuonna 2007 yhteensä 4,1 miljoonaa henkilöä. Esimerkiksi eläkettä Kelasta sai vuoden 2007 lopussa 780 800 henkilöä ja lapsilisiä maksettiin miljoonasta lapsesta. Työmarkkinatukea sai Kelasta työllisyystilanteen paranemisesta huolimatta edelleen runsaat 200 000 henkilöä vuoden 2007 aikana. Pitkällä aikavälillä Kelan sairausvakuutusmenot jatkavat kasvuaan, kun taas eläkevakuutuksen menot pienenevät.

Toimintakulujen osuus Kelan kokonais-

kuluista oli runsaat 3,2 %, mitä voidaan pitää kohtuullisena. **Kokonaistuotot** olivat vajaat 11 mrd. euroa, mistä valtion osuus oli vajaat 58 %, vakuutusmaksujen osuus 37 % ja kuntien osuus 5 %.

Henkilöstön kokonaismäärä oli vuoden 2007 lopussa 5 756; kokopäiväisiä oli 4 868 ja osa-aikaisia 888 henkilöä. Henkilöstön ikärakenne ja lisääntynyt eläkkeelle siirtyminen mahdollistavat henkilöstömäärän sopeuttamisen toiminnan ja työmenetelmien kehittyessä.

2. Asiakaspalvelu ja toiminnan kehittäminen

Vuonna 2007 käynnistyi **Palvelutoiminnan kehittämisohjelma**. Sen tavoitteena on yhtenäisesti palveleva Kela, jossa palvelu lähtee asiakkaan tarpeista ja hänen asiansa hoidetaan kokonaisvaltaisesti, helposti ja läheltä. Asiakas itse valitsee hänelle sopivimman palvelukanavan: asiointin verkossa, puhelimitse, toimistossa, yhteispalvelupisteessä tai suora-korvauksena, jos se on mahdollista. **Sähköistä asiointia** on kehitetty Kelassa aktiivisesti. Tavoitteena on siirtää suuri osa hakemuksista verkkopalveluun. Internetsivuilla voi tarkistaa etuustietojaan ja täyttää hakemuksia. Vuonna 2007 Kelan internetsivuilla oli 7,5 miljoonaa käyntiä ja 1,3 miljoonaa tunnistetun henkilöasiakkaan asiointitapahtumaa. **Puhelinpalvelua** on keskitetty toimistoista yhteyskeskukseen, jolla on yksiköt Lieksassa, Joensuussa ja Pietarsaareissa. Yhteyskeskukseen ohjautuu jo noin kolmannes Kelan asiakaspuheluista. Yhteyskeskusta on päätetty laajentaa vuonna 2008 Jyväskylään.

Kelan viidellä vakuutusalueella toimi vuoden päättyessä 52 vakuutuspiiriä ja 304 omaa palvelupaikkaa. Päivittäin avoinna olevia **toimistoja** oli vuoden 2007 lopussa 263 eli sama määrä kuin edellisenä vuonna. Rajoitetusti avoinna olevia niin sanottuja sivuvastaanottoja

oli 41, minkä lisäksi Kela oli mukana 152 yhteispalveluhankkeessa. Kelan **toimistojen tuottavuus** on jo useamman vuoden ajan kehittynyt muuta julkista sektoria huomattavasti suotuisammin. Kela on jatkanut **vakuutuspiirien yhdistämistä**. Vuoden aikana yhdistettiin kaikkiaan 9 vakuutuspiiriä. Edelleen harmitusti etenevän vakuutuspiirien yhdistämishankkeen tarkoituksena on luoda hallinnollisesti vahvempia yksiköitä, joissa on helpompi turvata tarvittava osaaminen, sijaisuusjärjestelyt, koulutus ja resurssien tarkoituksenmukainen jakaminen. Toimistoja ei ole lakkautettu, ja asiakkaalle piirien yhdistäminen ei näy muutoin kuin mahdollisesti parempana asiakaspalveluna.

Valtuutetut ovat kaikissa kokouksissaan saaneet selvityksen Kelan eri etuushakemusten keskimääräisistä **läpimenoajoista**. Niistä Kela ylläpitää reaaliaikaista tilastoa, josta ilmenevät toimisto-, vakuutuspiiri- ja vakuutusaluekohtaiset sekä valtakunnalliset luvut. Näin läpimenoaikoja voidaan työnjohdollisesti seurata ja tehdä tarvittavia resursointia ja prosessien kehittämistä koskevia toimenpiteitä. Myös sähköiseen asiakirjahallintoon tukeutuvassa työn tasaamisessa nämä tiedot ovat keskeisiä: töitä voidaan siirtää ruuhkautuneista suurista toimistoista ratkaistaviksi sinne, missä on kapasiteettia avustaa ratkaisutyössä.

Etuuksittain laadittu koko **vuoden 2007 läpimenoaika**tilasto osoittaa, että tulokortteihin määritellyt käsittelyajat on suurelta osin saavutettu. Parhaiten tavoitteet saavutettiin yleisessä asumistuessa, jossa tavoiteaika oli 22 päivää. Valtakunnalliseksi keskiarvoksi saatiin 19,6 päivää. Myös opintotuen 15 päivän tavoite alittui viidestä vakuutusalueesta neljällä, ja valtakunnalliseksi keskiarvoksi tuli 13,3 päivää. Työttömyysturvan 7 päivän tavoitteellinen keskimääräinen läpimenoaika toteutui alueista vain yhdessä,

mutta muutkin alueet pääsivät 7–8 päivän läpimenoaikoihin, ja koko maan keskiarvoksi tuli 7,5 päivää. Sairauspäivärahoissa tavoitteeksi oli asetettu 13 päivää, jonka alitti vain kaksi vakuutusaluetta, mutta muillakin alueilla keskimääräiset käsittelyajat olivat alle 14 päivää. Valtakunnalliseksi keskiarvoksi tuli 13,2 päivää. Vammaisetuksien 40 päivän tavoitteeseen ylsi vain yksi alue, mutta muillakin alueilla käsittelyajat olivat keskimäärin enintään 43 päivää, jolloin koko maan luvuksi tuli 41 päivää. Heikoimmin toteutui kuntoutuspalvelujen 28 päivän tavoiteaika: viiden vakuutusalueen vaihteluväli oli noin 29–36 päivää, ja valtakunnallinen läpimenoaikojen keskiarvo oli 30,8 päivää.

Kelassa tehtiin vuoden 2007 aikana noin 13,5 miljoonaa **etuusratkaisua**, joista runsaat 9 miljoonaa koski sairaanhoidon korvauksia. Ratkaisuisista vajaat 30 000 johti valituksen tekemiseen. Vuoden 2007 alusta voimaan tulleen lainsäädännön mukaan Kelan päätöksistä valitetaan sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan. Viisi alueellista sosiaalivakuutuslautakuntaa lakkautettiin 1.1.2007 lukien. Työttömyysturva-asioista valitetaan kuitenkin työttömyysturvan muutoksenhakulautakuntaan ja opintotukiasioista opintotuen muutoksenhakulautakuntaan.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 5 §:n mukaan valtuutettujen tehtävänä on valvoa Kelan hallintoa ja toimintaa ”ottaen muun ohella huomioon laitoksen palvelujen laadun ja saatavuuden”. Monista muista julkisen hallinnon organisaatioista poiketen Kela ei ole lakkauttanut toimistojaan. Kelan **palveluverkon kattavuus** ja **asiointitapojen monimuotoisuuden** kehittäminen ovat paitsi asiakaspalvelun, myös valtuutettujen näkökulmasta positiivinen seikka. Esimerkiksi sähköistä asiointia on kehitetty aktiivisesti. Ratkaisutoiminnan laatua Kelassa arvioidaan kehittyneiden oikeellisuusmittareiden, vuosittain

tehtävien etuuskohtaisten valvontaselvitysten sekä läpimenoaikojen jatkuvan seurannan keinoin. Muutoin **palvelujen laatua** arvioidaan sekä Kelan itsensä että ulkopuolisten tahojen tekemillä kyselytutkimuksilla. Vuoden 2007 barometrikyselyssä Kela saavutti kouluarvosanan 9. Myös muiden selvitysten mukaiset arvosanat asiakaspalvelusta ja Kelan toiminnan luotettavuudesta ovat olleet korkeita.

Maaliskuun alusta 2007 Kelan puhelinnumerot ovat 020 6 -alkuisia, ja niihin soittaminen maksaa asiakkaalle joko paikallispuhelin hinnan tai oman liittymäsopimuksen mukaisen matkapuhelin hinnan. Kela maksaa yritykseen soittamisesta aiheutuvat puhelukustannukset.

3. Lainsäädäntö

Valtuutettujen kokouksessaan 13.3.2007 hyväksymän, vuotta 2006 koskevan toimintakerto-

muksen mukaan vuodesta 2002 voimaan tullut **Kelan hallinnollinen järjestely** on toiminut sinänsä hyvin. Kokouksessaan 12.12.2006 valtuutetut kuitenkin edellyttivät, että Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin (17.8.2001/731), valtuutettujen vahvistamaan Kelan työjärjestykseen (21.6.2002) sekä hallituksen vahvistamaan toimivaltapäätökseen (1.8.2006) pohjautuvan uuden toimintamallin toimivuudesta ja vastuiden selkeydestä tehdään arvio. Arvion suorittaminen annettiin valvontatilintarkastaja Yrjö Tuokon sekä Kelan tilintarkastajien puheenjohtajan Markku Koskelan tehtäväksi.

Muistiossaan 2.3.2007 selvityshenkilöt katsoivat muun muassa, että Kelan pääjohtajan ja hänen sijaisensa ei tulisi olla hallituksen jäsenenä, vaan hallitus muodostuisi kokonaisuudessaan laitoksen ulkopuolisista henkilöistä. Samalla Kelan pääjohtajan roolia tulisi selkeyttää. Hallitus voisi siirtää toimivaltaansa vain pääjohtajalle. Pääjohtaja toimisi asioiden esittelijänä hallituksen kokouksissa

sekä vahvistaisi mm. johtajien väliset työnjat ja toimivallan. Ehdotukset koskevat myös Kelan tulossopimusmenettelyä. Muistion mukaan Kelan työjärjestyksen vahvistaisi hallitus eivätkä valtuutetut.

Valtuutetut käsitelivät selvitysmuistiot kokouksessaan 13.3.2007. Käsitelyn pohjalta valtuutetut laadittivat tarkemman selvityksen siitä, millaisia lain tai päätösten muutoksia selvitysmuistiossa 2.3.2007 ehdotetut muutokset edellyttävät. Tämä valtuutettujen työvaliokunnassa 30.3.2007 käsitelty muistio lähetettiin valtuutettujen yleiskokouksessaan 3.4.2007 tekemän yksimielisen päätöksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriölle, jotta asiassa ryhdyttäisiin tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti lainmuutosta koskevan virkamiesvalmistelun syyskuussa 2007, ja hallituksen esitys annettiin 26.10.2007. Laki Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta tuli voimaan vuoden 2008 alusta. Lain sisältö vastasi valtuutettujen esittämiä muutosehdotuksia. Tältä pohjalta valtuutetut valitsivat uuden Kelan hallituksen.

Lainsäädännön selkeyttämiseen tähtäävä hanke eteni myös vuoden 2007 aikana. Työtömyysturvaa koskeva lainsäädäntö uudistettiin kokonaisuudessaan vuoden 2003 alusta. Uusi sairausvakuutuslaki tuli voimaan vuoden 2005 alusta ja laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista lokakuun 2005 alusta. Kelan maksamia eläke- ja vammaisetuuksia koskeva lainsäädäntö uudistettiin vuoden 2008 alusta. Laki kokonaisuuden myötä **uuteen kansaneläkelakiin** koottiin kaikki Kelan eläkkeensaajille maksamat etuudet (kansaneläkkeet, perheläkkeet, lapsikorotukset yms.). Uuden lain saamiseksi mahdollisimman selkeäksi sen voimaantulon säädettiin erillisellä lailla.

Siihen koottiin myös ne säännökset, jotka jäävät voimaan vain rajalliseksi ajaksi. Säännökset, joita ei enää sovelleta, kumottiin.

Edellä mainittujen lainsäädäntökokonaisuuksien uudistuksissa on otettu huomioon **perustuslain** mukaiset periaatteet mm. siitä, mistä asioista on säädettävä lailla. Eräitä aikaisemmin asetuksella säädettyjä asioita tai ohjeisiin sisältyneitä vakiintuneita tulkintoja on nostettu lain tasolle. Samassa yhteydessä menettelytapoja koskevia säännöksiä pyrittiin yhdenmukaistamaan.

Valtuutetut, jotka *ovat toistuvasti edellyttäneet lainsäädännön selkeyttämistä*, toteavat tyydytyksellä edellä kuvatun asioiden etenemisen. Samalla on kuitenkin todettava, että näiden pitkälti säädösteknisten uudistusten yhteydessä ei ole ainakaan merkittävästi voitu yksinkertaistaa eri järjestelmien sisällöllisiä perusteita. Erillisten etuuksien määrä on edelleen suuri, ja etuuksien määräytymisperusteet samoin kuin erilaiset käsitteet ja määritelmät poikkeavat toisistaan myös siltä osin, kun eroilla ei ole asiallisia perusteita.

Sosiaaliturvan uudistamiskomitea (SATA) asetettiin 14.6.2007. Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteena on, että perusturvan taso on riittävä erilaisissa elämäntilanteissa aiheuttamatta tarvetta turvautua viimesijaiseen toimeentulotukeen. Tavoitteina on myös työn kannustavuuden parantaminen. Työmarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä arvioidaan verotuksen sekä perusturvan eri etuuksien yhteensopiavuus. Uudistus toteutetaan siten, että sosiaaliturvan rahoitus on pitkällä aikavälillä kestävällä pohjalla.

Uudistuksen eräänä tärkeänä tavoitteena on *yksinkertaistaa ja selkeyttää* järjestelmää. Muiden tärkeiden, mm. sosiaalipoliittisten tavoitteiden ohella *valtuutetut pitävät tätä ta-*

voitetta erityisen tärkeänä. Toimeentuloturvaan koskeva lainsäädäntö tulisi koota sellaiseksi kokonaisuudeksi, jossa hallinto-, rahoitus- ja järjestelmäkäytön asemesta selkeästi ja läpinäkyvästi ilmenisivät eri etuuksien saamisen edellytykset, etuuksien määrän muodostamisen periaatteet sekä asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet. Valtuutetut ovat jo aikaisemmin korostaneet, että eri etuuksien toimeenpanossa menettelytapojen (mm. etuuksien hakeminen, päätöksen antaminen, maksaminen, oikaiseminen, muutoksenhaku jne.) tulisi olla mahdollisimman yhteneväiset ja niistä tulisi säätää kootusti.

Sosiaaliturvauudistus toteutetaan vaiheittain, ja ensimmäiset esitykset tuodaan eduskuntaan viimeistään syysistuntokaudella 2008. Komitean on tarkoitus saada työnsä valmiiksi vuoden 2009 loppuun mennessä. Sosiaalipoliittinen ministeriryhmä seuraa ja ohjaa komitean työtä.

4. Eräitä erilliskysymyksiä

Vuoden 2006 lopulla alettiin sosiaali- ja terveysministeriön johdolla valmistella elatus-tuen toimeenpanon siirtämistä Kelan tehtäväksi 1.4.2009 lukien. Myös vaikeavammaisten tulkkauspalvelut on tarkoitus siirtää Kelan järjestettäväksi vuoden 2010 alusta.

Kela rakentaa terveydenhuollon käyttöön valtakunnalliset KanTa-tietojärjestelmäpalvelut (kansallisen terveysarkiston) vuosien 2007–2009 aikana. Tietojärjestelmien rakentaminen perustuu uuteen lainsäädäntöön, joka tuli voimaan vuonna 2007. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä ja laki sähköisestä lääkemääräyksestä määrittelevät Kelan tehtävät kansallisesti merkittävän terveydenhuollon ja apteekkien tietojärjestelmäkokonaisuuden toteutuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa KanTa-järjestelmien määrittelyä.

Sähköisen potilastiedon arkiston ja sähköisen lääkemääräyksen toimittaja on valittu tarjouskilpailun perusteella syyskuussa 2007. Sähköinen lääkemääräys otetaan käyttöön vuoden 2008 viimeisellä neljänneksellä. Sähköisen potilastiedon arkisto valmistuu vuonna 2009. Kela vastaa kansalaisten katseluyhteyden rakentamisesta kansalliseen terveysarkistoon. Kansalaiset voivat katsoa omia resepti- ja potilastietojaan sekä valvoa niiden käyttöä terveydenhuollossa internetin kautta. Suunnitteluprojekti käynnistyi vuonna 2007 ja eKatselu-palvelu otetaan käyttöön vaiheittain vuosina 2008–2011.

5. Valtuutetut

Vuoden 2007 alusta 3.5.2007 saakka Kelan **valtuutettuina** ovat toimineet kansanedustajat Maija Perho (puheenjohtaja), Pirkko Peltomö (varapuheenjohtaja), Anne Holmlund, Anne Huotari, Valto Koski, Marjaana Koskinen, Kirsi Ojansuu, Juha Rehula, Paula Risikko, Seppo Särkiniemi, Jaana Ylä-Mononen sekä johtava lääkäri Niilo Keränen.

Valtuutettujen **työvaliokuntaan** kuuluivat 3.5.2007 saakka puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi valtuutetut Anne Huotari, Kirsi Ojansuu ja Juha Rehula. Valtuutettujen **sihteerinä** toimi suunnittelupäällikkö Olli Valpola.

Kertomusvuoden maaliskuussa toimitettujen eduskuntavaalien jälkeen pidetyillä ensimmäisillä varsinaisilla valtiopäivillä eduskunta toimitti uusien valtuutettujen ja heidän varamiestensä vaalin 3.5.2007. Valituiksi tulivat seuraavat kansanedustajat: Anneli Kiljunen, Eero Lehti, Hannakaisa Heikkinen, Timo Kaunisto, Hannes Manninen, Paula Sihto, Sanna Lauslahti, Arja Karhuvaara, Valto Koski, Kari Rajamäki, Unto Valpas ja Kirsi Ojansuu. Valtuutetut valitsivat puheenjohtajaksi Anneli Kiljusen ja varapuheenjohtajaksi Eero Lehden.

Valtuutettujen työvaliokuntaan valittiin puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi valtuutetut Hannes Manninen, Kirsi Ojanen ja Unto Valpas. Valtuutettujen sihteeriksi valittiin edelleen suunnittelupäällikkö Olli Valpola.

6. Tilintarkastajat

Tilintarkastajat toimivat valtuutettujen apuna valvonta- ja tarkastustoiminnassa. Tilintarkastajat pitivät vuoden 2007 aikana vuositilintarkastuksen lisäksi 5 tarkastuskokousta. KHT-tilintarkastaja ja hänen tilintarkastustoimistonsa muut tilintarkastajat suorittivat jatkuvaa valvontatilintarkastusta. KHT-tilintarkastaja antoi neljännesvuosittain valvontatilintarkastuskertomuksen valtuutetuille ja tilintarkastajille.

Valtuutettujen valitsemina tilintarkastajina ovat toimineet puheenjohtajana professori, KHT Markku Koskela (varalla professori, KHT Kalervo Virtanen), varapuheenjohtajana kansanedustaja Jukka Roos (kansanedustaja Sirpa Paatero), kansanedustaja Esko Ahonen (sairaanhoidopiirin apulaisjohtaja Markku Auvinen), kansanedustaja Hannu Hoskonen (kaupunginjohtaja, HTT Jorma Rasinmäki), kansanedustaja Esko Kurvinen (KTM Lea Krank), kansanedustaja Irja Tulonen (kansanedustaja Ahti Vielma), kansanedustaja Tuula Väättäinen (kansanedustaja Iivo Polvi) sekä KTM, KHT Yrjö Tuokko (KHT Olavi Guttorm). Tilintarkastajien sihteerinä on toiminut vastaava lakimies Reijo Hyvönen.

7. Tilinpäätökset ja vastuuvapaudet

Valtuutetut vahvistivat 3.4.2007 Kelan vuoden 2006 **tilinpäätöksen** ja myönsivät laitoksen hallitukselle vastuuvapauden vuodelta 2006. Valtuutetut myönsivät kokouksessaan 10.4.2008 Kansaneläkelaitoksen hallitukselle vastuuvapauden vuodelta 2007. Valtuutettujen

yleiskokousten pöytäkirjat on saatettu tilintarkastajien ja hallituksen tietoon.

8. Keskeisimmät käsitellyt asiat

Valtuutetut ovat kokouksissaan 9.10.2007, 6.11.2007 ja 4.12.2007 käsitelleet sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan valitusten käsittelytilannetta. Valtuutetut hyväksyivät kokouksessaan 4.12.2007 asiasta lausuman, jonka perusteella valtuutetut lähettivät kirjelmän sosiaali- ja terveysministeriölle ja valtiovarainministeriölle. Kirjelmässään valtuutetut edellyttivät, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnassa käsiteltävien asioiden nopeuttamiseksi. Kirjelmässään valtuutetut totesivat, ettei nykyinen yli 13 kuukauden mittainen keskimääräinen käsittelyaika ole oikeusturvan eikä kansalaisten toimeentulon takaamisen kannalta mitenkään hyväksyttävissä. Sosiaali- ja terveysministeriö on ryhtynyt toimenpiteisiin käsitellytilanteen parantamiseksi ja hallitus antanee vielä eduskunnan kevätistuntoaikana eduskunnalle lakiesityksen, jossa ehdotetaan toimia lautakunnan työn tehostamiseksi.

Valtuutetut ovat lisäksi käsitelleet muun muassa seuraavia Kelan **toimintaan** liittyviä asioita:

- Kelan hallinnon toimivuutta ja vastuiden selkeyttä koskevan selvityksen tekemistä
- sähköisen reseptin ja potilastietojärjestelmän valmistelutyön tilannetta
- lääkekustannusten kehitystä eri sairausryhmissä, tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia lääkekorvauksiin sekä vaihtoehtoja tulevaisuuden ratkaisuksi
- yhteenvetoa vuoden 2006 toiminnasta: tuloskorttia 2007–2010, asiakaspalautteista laadittua koostetta 2004–2006, hankesalkkua 2008–2011 sekä Kelan palvelutoiminnan kehittämisohjelmaa 2008–2011

- Kelan toiminta- ja taloussuunnitelmaa 2008–2011 ja tulossopimuksia
- Kelan riskienhallintasuunnitelmaa vuodelle 2008
- Vakuutusongelmaisten liitto ry:n kanteluja
- TAHA-hanketta
- työkyvyn turvaamista ja arviointia kehittämiskohteina sekä työkyvyttömyys eläkkeisiin liittyviä kysymyksiä
- henkilökohtaisen toimintakyvyn arviointimenetelmää (PCA)
- Kelan 70-vuotispäivien ohjelmaa
- työn tuottavuutta Kelassa
- eduskunnan kirjelmää Kelan valtuutettujen toimintakertomuksesta vuodelta 2006
- Kelan toimintaa pääomasijoittajana
- vammaisten tulkkauksipalveluiden vastuun siirtoa Kelalle.

Lisäksi käsiteltiin seuraavia, erityisesti **etuuksiin** ja niitä koskevaan lainsäädäntöön liittyviä asioita:

- Kelan kuntoutuksen kehittämishankkeita sekä suunnitelmaa Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen varojen käytöstä vuosina 2008–2010
- elatustuen siirtämistä Kelan hoidettavaksi ja siirron yhteydessä esiin nousutta kuntien henkilöstön asemaa
- mahdollisen tietoliikennealan lakon vaikutusta Kelan etuuksien maksatukseen

9. Tarkastusmatkat ja perehtyminen Kelan alue- ja paikallistason toimintaan

Valtuutettujen **tarkastusmatka** tehtiin 13.–14.8.2007 Etelä-Suomen vakuutusalueelle. Matka alkoi tutustumisella Etelä-Suomen vakuutusalueen ja Helsingin vakuutuspiirin toimintaan. Tarkastuksen kohteina olivat myös Luoteis-Uudenmaan vakuutuspiirin

Lohjan toimisto sekä Espoon vakuutuspiirin Tapiolan toimisto.

Helsingin vakuutuspiirissä valtuutetut saivat selonteon vakuutuspiirin toiminnasta ja vakuutuspiirin toimistojen uudelleen organisoinnista. Lohjan toimistossa käsiteltiin muun muassa Kelan palvelukanavien kehittämistä ja toimiston palveluprosessia. Espoon vakuutuspiirissä valtuutetuille esiteltiin Espoon toimintamallia, työntasausta lähinnä Pohjois-Suomen vakuutusalueelle sekä työn vastaanottoa Päijät-Hämeen vakuutuspiiristä.

10. Liitteet

Liitteinä ovat luettelo valtuutetuista ja vara-valtuutetuista (*liite 1*), tilintarkastuskertomus (*liite 2*) sekä Kelan tutkimusosastossa laadittu katsaus tutkimustyön keskeisistä tuloksista ja havainnoista vuonna 2007 (*liite 3*).

Helsingissä 6. toukokuuta 2008

Anneli Kiljunen

Hannakaisa Heikkinen

Arja Karhuvaara

Timo Kaunisto

Valto Koski

Sanna Lauslahti

Eero Lehti

Hannes Manninen

Kirsi Ojansuu

Kari Rajamäki

Paula Sihto

Unto Valpas

LUETTELO VALTUUTETUISTA JA VARAVALTUUTETUISTA

Valtuutetut 1.1.–3.5.2007

Perho, Maija, kansanedustaja

Varajäsen:

Asko-Seljavaara, Sirpa,
kansanedustaja

Peltomo, Pirkko, kansanedustaja

Lahtela, Esa, kansanedustaja

Holmlund, Anne, kansanedustaja

Tiura, Marja, kansanedustaja

Huotari, Anne, kansanedustaja

Immonen, Mikko, kansanedustaja

Keränen, Niilo, johtava lääkäri

Paloniemi, Aila, kansanedustaja

Koski, Valto, kansanedustaja

Seppälä, Arto, kansanedustaja

Koskinen, Marjaana, kansanedustaja

Kähkönen, Lauri, kansanedustaja

Ojansuu, Kirsi, kansanedustaja

Meriläinen, Rosa, kansanedustaja

Rehula, Juha, kansanedustaja

Vihriälä, Jukka, kansanedustaja

Risikko, Paula, kansanedustaja

Salo, Petri, kansanedustaja

Särkiniemi, Seppo, kansanedustaja

Tölli, Tapani, kansanedustaja

Ylä-Mononen, Jaana, kansanedustaja

Löv, Pehr, kansanedustaja

LUETTELO VALTUUTETUISTA JA VARAVALTUUTETUISTA

Valtuutetut 3.5.2007 lukien

Kiljunen, Anneli, kansanedustaja

Varajäsen:

Haatainen, Tuula, kansanedustaja

Kuusisto, Merja, kansanedustaja,

18.9.2007 lukien

Lehti, Eero, kansanedustaja

Larikka, Jari, kansanedustaja

Heikkinen, Hannakaisa, kansanedustaja

Paloniemi, Aila, kansanedustaja

Lauslahti, Sanna, kansanedustaja

Asko-Seljavaara, Sirpa,

kansanedustaja

Manninen, Hannes, kansanedustaja

Henriksson, Anna-Maja,

kansanedustaja

Ojansuu, Kirsi, kansanedustaja

Sinnemäki, Anni, kansanedustaja

Rajamäki, Kari, kansanedustaja

Koskinen, Marjaana, kansanedustaja

Kansaneläkelaitoksen valtuutetuille

Olemme tarkastaneet **Kansaneläkelaitoksen** kirjanpidon, toimintakertomuksen, tilinpäätöksen ja hallinnon tilikaudelta 1.1.–31.12.2007. Hallitus on laatinut tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen. Tilinpäätös sisältää Kansaneläkelaitoksen ja eläkevastuurahaston taseen, tuloslaskelman ja liitetiedot. Suorittamamme tarkastuksen perusteella annamme lausunnon tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja hallinnosta.

Tilintarkastus on suoritettu hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa on tarkastettu riittävässä laajuudessa sen toteamiseksi, ettei tilinpäätös eikä toimintakertomus sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Hallinnon tarkastuksessa on selvitetty hallituksen jäsenten toiminnan lainmukaisuutta Kansaneläkelaitoksesta annetun lain säännösten perusteella.

Kansaneläkelaitoksen valvontatilintarkastuksesta on huolehtinut KHT Yrjö Tuokko.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös, joka osoittaa tilikaudelta ylijäämää 80 280 780,60 euroa sen jälkeen, kun kansaneläkevakuutuksen kokonaismenojen katteeksi on tuloutettu valtion takuusuoritus 557 129 916,29 euroa, on laadittu Kansaneläkelaitoksesta annetun lain, Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen hyväksymien tilinpäätöksen perusteiden sekä soveltuvin osin kirjanpitolain ja tilinpäätöksen laatimista koskevien muiden säännösten mukaisesti. Tilinpäätös ja toimintakertomus antavat edellä todettujen säännösten ja perusteiden tarkoittamalla tavalla oikean ja riittävän kuvan Kansaneläkelaitoksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Toimintakertomus on yhdenmukainen tilinpäätöksen kanssa. Tilinpäätös voidaan vahvistaa ja vastuuvapaus myöntää hallituksen jäsenille tarkastamaltamme tilikaudelta.

Helsingissä 2. päivänä huhtikuuta 2008

Markku Koskela
KHT

Esko Ahonen

Hannu Hoskonen

Esko Kurvinen

Jukka Roos

Irja Tulonen

Tuula Väättäin

Yrjö Tuokko
KHT

KELAN TUTKIMUSTYÖN KESKEISIÄ TULOKSIA JA HAVAINTOJA VUONNA 2007

JUTTA-mikrosimulointimalli

Kelan tutkimusosastolla on kehitetty vero- ja sosiaaliturvalainsäädännön mikrosimulointimalli JUTTA, jolla jäljitellään eli simuloidaan lainsäädännön vaikutuksia kotitalouksien saamiin etuuksiin ja maksamiin veroihin. Mallia on rakennettu yhteistyössä Palkansaajien tutkimuslaitoksen ja Åbo Akademin kanssa. Nyt käytettävissä oleva mallikokonaisuus sisältää keskeisen osan Suomen sosiaaliturva- ja henkilöverolainsäädännöstä vuosilta 1990–2008 ja osin pidemmältäkin ajalta.

Tutkimusosastolla simulaatiomallia on käytetty tutkimushankkeissa, joissa on selvitetty muun muassa sosiaaliturva- ja verojärjestelmän muutosten vaikutuksia kannustavuuteen ja tulonjakoon. Mallia on käytetty myös perustulosa sekä perusturvan uudistusesityksiä koskevissa laskelmissa.

Mallia tarjotaan avoimeen käyttöön tutkijoille tutkimuslaitoksissa, korkeakouluissa ja järjestöissä. Simulaatiomallien käyttö edellyttää kuitenkin Tilastokeskukselta ostettavaa aineiston käyttö lupaa. Sopimuksia mallin käytöstä on tehty jo muutamien tutkimuslaitosten ja järjestöjen kanssa. Lisätietoja: Pertti Honkanen, pertti.honkanen@kela.fi.

Korvausrajoitus ja hintakilpailu hillitsivät lääkekorvausten kasvua

Vuonna 2007 lääkekorvauksia maksettiin 1 142 miljoonaa euroa, joka on 3,8 prosenttia enemmän kuin vuonna 2006. Kasvu oli varsin maltillinen verrattuna 2000-luvun alkupuolen kasvuun ja johtui lähinnä erityiskorvausten määrän kasvusta.

Lipidilääkkeiden kustannukset ja niistä maksetut korvaukset olivat noin viidenneksen edellisvuotta pienemmät, vaikka käyttäjämäärä kasvoi 10 prosentilla. Tämä johtui pitkälti lokakuun alussa 2006 voimaan tulleesta kalliiden lipidilääkkeiden, atorvastatiinin ja rosuvastatiinin, korvausrajoituksesta ja edullisempien lipidilääkkeiden hintakilpailusta. Korvausrajoituksen seurauksena lipidilääkehoito aloitetaan nykyisin lähes poikkeuksetta halvalla statiinilla, ja kalliimpiin statiineihin siirrytään vasta, jos halvemmat lääkkeet eivät ole tehonneet.

Myös lääkevaihto tuottaa edelleen säästöjä lääkekorvausmenoihin. Lääkkeiden vaihto halvempiin valmisteisiin synnytti vuonna 2007 noin 35 miljoonan euron säästön, josta puolet koitui potilaiden ja puolet sairausvakuutuksen hyväksi.

Lähteet:

Martikainen J, Maljanen T.
Statiinien käyttäjämäärä kasvaa, mutta kustannukset ovat vähentyneet.
Suomen Lääkärilehti 62: 3188–3191, 2007.

Saastamoinen LK.
Statiinit vaihdetaan harvoin edullisemmasta takaisin alkuperäiseen.
Suomen Lääkärilehti 63: 282–284, 2008.

Kelan aktuaari- ja tilasto-osaston
kuukausitilasto
(www.kela.fi/tilasto).

Kelan tutkimusosaston
lääkevaihtotilasto
(www.kela.fi/tutkimus).

KELAN TUTKIMUSTYÖN KESKEISIÄ TULOKSIA JA HAVAINTOJA VUONNA 2007

Keskituloiset isät pitävät eniten isyysvapaita, hyvätuloiset vanhempainvapaita

Isien perhevapaiden käytön lisääminen on yleisesti hyväksytty perhepoliittinen tavoite, jolla saatettaisiin edistää naisten ja miesten tasa-arvoa sekä työmarkkinoilla että kotona. Oikeiden perhepoliittisten keinojen löytämiseksi tarvitaan tietoa siitä, miksi isät eivät käytä perhevapaita ja miksi he eivät ole perhevapailla nykyistä pitempään. Kelassa vuonna 2007 toteutetussa hankkeessa asiaa selvitettiin ensimmäistä kertaa laajan rekisteriaineiston avulla.

Joka neljäs isä ei pitänyt ollenkaan perhevapaita ja vain joka kymmenes oli ollut vanhempainvapaalla. Syitä isien perhevapaiden käyttöön ja perhevapaiden pituuteen on monia, joista yksi keskeinen on isän työmarkkina-asema. Työttömät, opiskelijat ja muut työmarkkinoiden ulkopuolella olevat isät jättivät usein perhevapaat käyttämättä.

Isien perhevapaiden käyttö yleensä ja etenkin vanhempainvapaan käyttö oli sitä yleisempää, mitä korkeampi koulutus äidillä ja isällä oli. Sen sijaan taloudellisten tekijöiden yhteys isän perhevapaiden käyttöön oli monimutkainen. Kun tulot nousivat, yhä harvemmat isät jättivät perhevapaat käyttämättä. Tämä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa kaikkein suurituloisimmilla isillä, jotka pitivät vähemmän perhevapaita kuin keskituloiset. Vanhempainvapaata sen sijaan pidettiin tasaisesti sitä enemmän, mitä suuremmat tulot olivat. Lisäksi perherakenne, isän ammatti ja työpaikan ominaisuudet vaikuttivat isän perhevapaiden käyttöön.

Lähde:

Hämäläinen U, Takala P. *Isien perhevapaat ja tasa-arvo. Julkaisussa: Lilja R, Asplund R, Kauppinen K (toim.) Perhevapaavalintat ja perhevapaiden kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä?* Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 69, 2007.

Vanhempien tulot estävät usein nuorten opiskelijoiden opintotuen

Opetusministeriön ja Kelan tutkimusosaston yhteishankkeessa tarkasteltiin toisen asteen opiskelijoiden eli lukiolaisten ja ammatillista perustutkintoa suorittavien elämäntilannetta ja toimeentuloa. Jälkimmäiseen vaikuttaa tutkimuksen mukaan keskeisimmin ikä ja asumismuoto.

Alle 20-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden opintorahan suuruuteen vaikuttavat vanhempien tulot, asuivatpa he vanhempien luona tai itsenäisesti. Vanhempien tulorajat ovat olleet niin alhaiset, että keväällä 2006 lukiolaisista vain 18 prosenttia ja ammatillisessa peruskoulutuksessa olevista noin puolet sai opintorahaa. Heikoimmassa asemassa ovat ne, jotka asuvat itsenäisesti. Ammatillista perustutkintoa suorittavista 45 prosenttia ilmoitti tutkimuksessa taloudellisen tilanteensa olevan huono tai hyvin huono.

Vanhempien tulorajoja on korotettu vuosina 2006 ja 2007. Nyt yhä useampi nuori pääsee opintorahan piiriin, ja osalla tuen määrä nousee merkittävästi. Kahden elättäjän lapsiperheissä tulorajojen muutos tuo etuudensaajien joukkoon nuoria verraten läheltä mediaanituloisten ryhmää, ja yksinhuoltajien lapsista vain ylimpään tulokymmenykseen kuuluvat

jäävät ilman tukea. Lisätietoja julkaisusta Hämäläinen U, Juutilainen V-P, Hellsten K. *Lukiolaisten ja ammatillista perustutkintoa suorittavien elämäntilanne ja toimeentulo.*

Korkeakoulusta työelämään – väylänä ulkomainen tai kotimainen tutkinto

Yhteispohjoismaisessa tutkimuksessa tarkastellaan korkeakoulusta työelämään siirtymistä. Erityisen kiinnostuksen kohteena ovat opintotuen turvin ulkomailla korkeakoulututkinnon suorittaneet, joita tarkastellaan suhteessa kotimaasta valmistuneisiin. Suomen tutkimusaineisto perustuu keväällä 2007 toteutettuun kyselyyn.

Sekä ulkomailla että Suomessa tutkinnon suorittaneilla tärkein opintojen rahoituslähde on opintotuen opintoraha ja asumislisä. Ulko-

mailla opiskelleille toiseksi tärkein rahoituslähde oli opintolaina. Kotimaassa tutkinnon suorittaneilla omat työtulot olivat toiseksi merkittävin rahoituslähde ja opintolaina vasta neljänneksi tärkein. Ulkomailla opintotuen turvin tutkinnon suorittaneista 43 prosenttia asuu edelleen ulkomailla.

16 prosenttia ulkomailla opiskelleista ja 13 prosenttia kotimaassa opiskelleista oli heti valmistumisen jälkeen työttömänä. Kolme vuotta valmistumisen jälkeen työttömien osuus oli laskenut molemmissa ryhmissä huomattavasti. Suomessa tutkinnon suorittaneet vakiinnuttavat asemansa työmarkkinoilla nopeammin kuin ulkomailta valmistuneet. Useimpien ulkomailla opiskelleiden mielestä työnantajat eivät Suomessa tunne ulkomaisia tutkintoja. Miia Saarikallion, Vesa-Pekka Juutilaisen ja Katri Hellstenin tutkimusraportti aiheesta valmistuu kesällä 2008.

Miten Suomesta tuli vaikuttavuusyhteiskunta?

Hyvinvointipalveluja halutaan kehittää yhä enemmän vaikuttavuustiedon avulla. Lähes kaikkien hallinnon toimijoiden edellytetään arvioivan toimintansa vaikuttavuutta. Tätä varten on perustettu arviointiyksiköitä, projekteja, kehitysohjelmia ja tietojärjestelmiä.

Vaikutusten kysymyksiä esitettiin jo runsaat sata vuotta sitten, kun suomalaista sosiaalipoliittikkaa muovattiin. Vaikutusten arviointia on kehitetty sekä hyvinvointivaltiota laajennettaessa että sen laajentamista jarrutettaessa. Vaikuttavuuden arviointi alkoi levitä hyvinvointivaltion toimintoihin 1980-luvun lopulla, kun julkisen sektorin uudistukset toivat tuloksellisuusvaateet palveluihin.

Hyvinvointipalveluihin on vähitellen omaksettua ainakin kahdeksan erilaista tapaa arvioida vaikutuksia. Nämä ovat tilastollinen, koekellinen, tavoiteperusteinen, tarveperusteinen, vuorovaikutteinen, tuloksellisuuteen liittyvä, auditoiva sekä näyttöperusteinen tapa. Vaikuttavuuteen liittyvät pulmat johtuvat siitä, ettei pätevään tietoon ole vain yhdenlaisia sääntöjä. Tulokset on julkaistu Marketta Rajavaaran tutkimuksessa *Vaikuttavuusyhteiskunta. Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen*.

Ihmisten ja järjestelmän kohtaamisia

Kohtaamisia (2007) on Jyrki Heinosen ohjaama dokumenttielokuva, jossa tarkastellaan yksittäisten ihmiskohtaloiden kautta sosiaaliturvajärjestelmän ja kansalaisten kohtaamisia. Dokumenttielokuva on uusi väline tehdä tutkimusta ja julkaista tutkimustuloksia. Sen ilmaisuvoima ja monikerroksisuus antavat mahdollisuuden tavoittaa elämän moni-

muotoisuus ja vastaanottajat perinteisiä tutkimusmenetelmiä paremmin.

Dokumentissa seurataan kahta Kelan toimenkettä, joista toinen työskentelee Ivalossa, toinen Helsingissä. Elokuva seuraa heidän elämäänsä asiakaspalvelussa ja vapaa-aikana. Toinen päähenkilöistä joutuu vastatusten tuottavuusarvojen kanssa, toisen ymmärrys asiakkaan asemasta syvenyy hänen oman poikansa sairauden vuoksi. Elokuva on julkaistu DVD- ja VHS-muodossa. Kesto: 47 min.

Kuinka kansalaiset pelastaisivat hyvinvointivaltion?

Päätöksentekijöiden rooliin asetetut mielipidekyselyn vastaajat eivät heikentäisi nykyisen hyvinvointivaltion palveluja tai etuuksia. Tuloveroja oltaisiin jopa valmiita korottamaan, jos rahatkäytettäisiin terveydenhuoltoon. Nykyjärjestelmän kannatus on Kelan julkaiseman mielipidetutkimuksen perusteella vahva. Harva vastaaja haluaisi leikata toimeentulotukea, työttömyysturvan tasoa tai sen kestoa, vaikka verotusta olisi tällöin mahdollista alentaa.

Tuloeroihin suomalaiset suhtautuvat kriittisesti. Vastaajat pienentäisivät palkkaeroja eri ammattiryhmien välillä nostamalla pienipalkkaisimpien, kuten siivoojien, sairaanhoitajien ja luokanopettajien, tuloja. Verotuksen progressiotakin olisi valmis kiristämään puolet vastaajista. Vastaajille esitettiin realistinen ja tarkka arvio niistä kustannuksista, joita julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan parantaminen aiheuttaa. Tulokset on julkaistu tutkimuksessa Forma P, Kallio J, Pirttilä J, Uusitalo R. *Kuinka hyvinvointivaltio pelastetaan? Tutkimus kansalaisten sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä ja valinnoista*.

Omaishoitosopimus vaatii kehittämistä

Huoli kasvavasta hoivan tarpeesta ja hoivamenojen kasvusta on tehnyt perheiden sitouttamisen hoivatyöhön entistä houkuttelevammaksi. Omaishoidon sopimus herättää kuitenkin monia oikeudellisia kysymyksiä.

Tutkimuksessa esitetään kunnalle nykyistä suurempaa vastuuta omaishoidon turvallisuudesta. Hoidettava ei esimerkiksi kaltoinkohdetutapauksissa voi useinkaan käyttää tarjolla olevia välineitä – tehdä rikosilmoitusta, vaatia korvausta tai vaihtaa hoitomuotoa.

Tutkimuksessa esitetään myös, että valitua välinettä, sopimusta, tulisi kehittää edelleen käyttämällä hyväksi niin sanottuja ennakkoivan oikeusajattelun ideoita. Nykyistä yksilöllisemmät omaishoitosopimukset voisivat joustavammin ottaa huomioon muutokset omaishoitoperheiden tilanteissa ja turvata omaishoidon onnistumisen. Tulokset on julkaistu Laura Kalliomaa-Puhan tutkimuksessa *Vanhoille ja sairaille sopivaa? Omaishoitosopimus hoivan instrumenttina*.

Mielenterveyden häiriöt haittaavat yhä useampia

Mielenterveyden häiriöiden aiheuttamat haitat ihmisten arjessa ja työssä selviytymisessä kasvavat ja laajenevat. Vuonna 2006 alkoi kaikkiaan 366 900 sairauspäivärahaa, joista mielenterveyden häiriöiden vuoksi 61 100 kautta. Näistä yli puolet alkoi masennuksen takia. Kasvu masennuksen vuoksi alkaneissa kausissa vuodesta 2000 on ollut 33 prosenttia, miehillä 25 ja naisilla 38 prosenttia.

Hälyttävää on, että mielenterveyden häiriöt haittaavat entistä useammin myös lasten arkea. Kuuden viime vuoden aikana mielen-

terveyden häiriöiden takia hoitotukea saaneiden 11–15-vuotiaiden lasten määrä kasvoi 3 000:sta 5 200:aan eli 72 prosenttia. Aihetta ovat käsitelleet Raimo Raitasalo ja Kaarlo Maaniemi artikkelissaan, joka on julkaistu Sosiaalivakuutus-lehdessä 6/2007 (<http://www.kela.fi/sosiaalivakuutus>).

Lisäksi on julkaistu tutkimus, joka käsittelee lähes kolmekymmentä vuotta käytössä ollutta RBDI- eli Mielialakyselyä, joka on osoittautunut helppokäyttöiseksi ja hyväksi ammattilaisten apuvälineeksi masennuksen varhaisessa tunnistamisessa. Kyselyä on käytetty laajasti muun muassa koulu- ja työterveyshuollossa. Tulokset on julkaistu Raimo Raitasalon tutkimuksessa *Mielialakysely. Suomen oloihin Beckin lyhyen depressiokyselyn pohjalta kehitetty masennusoireilun ja itsetunnon kysely*.

Psykoosille altis potilas tarvitsee apua aikaisin

Psykoosien, erityisesti skitsofrenian, seurantatutkimukset ovat osoittaneet, että vaikka hoitomenetelmät ovat kehittyneet, hoidon tulokset ovat edelleen varsin rajalliset. Yhtenä keskeisenä syynä tähän pidetään viivästynyttä hoitoon hakeutumista. Psykoosin ensioireiden varhainen toteaminen ja varhain aloitettu hoito voisivat oleellisesti parantaa psykoosin enustetta ja jopa estää sen puhkeamisen.

Naiset hakeutuvat miehiä useammin psykiatriseen avohoitoon. Kelan ja Euroopan komission rahoittamassa seurantatutkimuksessa hoitoon hakeutuminen usein viivästy, koska omaa ongelmaa ei pidetty vakavana ja sen arveltiin menevän ohi itsestään. Psykoosien varhaista tunnistamista tulisikin kehittää perusterveydenhuollossa, ja psykoosiriskissä olevien potilaiden hoitoa tulisi tehostaa. Tulokset on julkaistu tutkimuksessa Raimo K. Salokangas ym. *Psykoosille altis potilas*.

Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten on vaikea siirtyä koulusta työelämään

Suomessa arvioidaan olevan 10 000–15 000 alle 25-vuotiasta syrjäytymisvaarassa olevaa nuorta, joilla on selviä vaikeuksia hallita elämäänsä. Moniammatillinen työryhmä teki 58 nuorelle kuntoutustutkimuksen, jonka mukaan nuorten ongelmat painottuvat psyykkisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Hyvän kuntoutussuunnitelman avulla ongelmiin voidaan kuitenkin puuttua.

Valtaosalla nuorista ongelmat ilmenivät mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöinä. Suurella osalla todettiin mielenterveyspalvelujen tarve, mutta palvelujen saatavuus oli

usein riittämätöntä ja myös niiden toteutumiseen liittyi runsaasti ongelmia. Suurelle osalle nuorista voitiin tehdä tavoitteellinen ammatillinen suunnitelma, mutta joillakuilla sen käynnistäminen arvioitiin mahdolliseksi vasta lisätutkimusten tai riittävän hoidon jälkeen.

Hankkeen suosituksissa korostetaan muun muassa avuntarpeen varhaista tunnistamista, eri viranomaisten saumatonta yhteistyötä toimenpiteiden järjestämisessä, vastuutahon nimeämistä kuntoutussuunnitelman seurannalle ja uusien nuorille tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen kehittämistä. Tulokset on julkaistu tutkimuksessa *Syrjäytymisvaarassa olevien vajaakuntoisten nuorten kuntoutustarpeen arviointi*.

Yksilötason rekisteriseuranta Kelan kuntoutujista

Kuntoutuksen tavoitteena on vajaakuntoisen ja vammaisen henkilön itsenäisen elämisen edellytysten parantaminen. Kuntoutustarpeen muuttumisen ja kuntoutuspalvelujen kysynnän kasvun myötä kuntoutustoimenpiteiden ja kuntoutustoiminnan vaikuttavuuden arvioinnin merkitys on noussut esiin yhä useammin.

Kelan kuntoutuksen vuonna 2002 päättäneistä henkilöistä joka toinen oli kuntoutukseen hakeutuessaan kuulunut työvoimaan. Useampi kuin joka neljäs oli eläkkeellä tai sai sairaspäivärahaa. Vuoden 2004 lopussa työvoimaan kuului 43 prosenttia.

Työtilanteen muutoksissa oli eroja muun muassa kuntoutuksen lakiperusteen ja kuntoutujan sukupuolen mukaan: naisten työvoimaan kuuluvuus oli tarkasteluajanjakson alussa ja lopussa suurempi kuin miesten.

Työvoimaan kuuluneiden osuuden väheneminen ilmeni eläkkeelle, lähinnä työkyvyttömyyseläkkeelle, siirtyneiden osuuden kasvuna. Vuoden 2004 loppuun mennessä kuntoutujista oli kuollut kaksi prosenttia. Miesten kuolleisuus oli lähes kaksi kertaa suurempi kuin naisten. Tulokset on julkaistu tutkimuksessa Lind J, Aaltonen T, Halonen J-P, Klaukka T. *Kelan kuntoutuksen vuonna 2002 päättäneet. Kuntoutujien rekisteriseuranta vuosina 2002–2004.*

Kelan Terveyspuntari kertoo kuntien terveystilanteesta

Kunnittain vertailtuna ihmiset ovat parhaimmassa kunnossa Ahvenanmaan ja Turun saaristokunnissa sekä pääkaupunkiseudulla. Heikoin terveystilanne on Kainuussa ja Savon kolmessa sairaanhoitopiirissä. Tiedot ilmenevät Kelan internetsivuilla olevasta Terveyspuntarista, jossa jokaiselle kunnalle on laskettu Kelan rekisteritietojen avulla indeksiluku. Luku kertoo, miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan keskiarvoon.

Uudistettuun Terveyspuntariin on liitetty myös vuorovaikutteinen osa, jonka avulla käyttäjä voi omatoimisesti tarkastella indeksien arvoja ja niiden kehitystä itse valitsemillaan alueilla. Tietoja tarvitsevat eniten sairaanhoitopiirien, maakuntaliittojen ja seutukuntien suunnittelijat sekä terveyskeskusten terveydenhuollon avainhenkilöt.

Terveyspuntari verkossa:
<http://www.kela.fi/terveyspuntari>
<http://www.fpa.fi/halsobarometern>

Kelan tieteellisissä julkaisusarjoissa julkaistut tutkimusraportit vuonna 2007

Marketta Rajavaara:

Vaikuttavuusyhteiskunta. Sosiaalisten olojen arvozelusta vaikutusten todentamiseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84, 2007.

Arja Helin-Salmivaara:

Non-steroidal anti-inflammatory drugs in Finland. Pharmacoepidemiology study with emphasis on serious adverse events. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 85, 2007.

Raimo Raitasalo:

Mielialakysely. Suomen oloihin Beckin lyhyen depressiokyselyn pohjalta kehitetty masennusoireilun ja itsetunnon kysely. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 86, 2007.

Ulla Hämäläinen,

Vesa-Pekka Juutilainen ja Katri Hellsten:
Lukiolaisten ja ammatillista perustutkintoa suorittavien elämäntilanne ja toimeentulo. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 87, 2007.

Helena Hämäläinen ja Monica Röberg:

Kokonaisvaltainen katse sydänkuntoutukseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 88, 2007

Pauli Forma, Johanna Kallio,

Jukka Pirttilä ja Roope Uusitalo:
Kuinka hyvinvointivaltio pelastetaan? Tutkimus kansalaisten sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä ja valinnoista. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 89, 2007.

Laura Kallioma-Puha:

Vanhoille ja sairaille sopivaa? Omaishoitosopimus hoivan instrumenttina. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 90, 2007.

Raimo K.R. Salokangas ym.:

Psykoosille altis potilas. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 91, 2007.

Jukka-Pekka Halonen ym.:

Syrjäytymisvaarassa olevien vajaakuntoisten nuorten kuntoutustarpeen arviointi. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 73, 2007.

Jouko Lind, Tuula Aaltonen,

Jukka-Pekka Halonen ja Timo Klaukka:
Kelan kuntoutuksen vuonna 2002 päättäneet. Kuntoutujien rekisteriseuranta vuosina 2002–2004. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 74, 2007.

Heikki Niemelä, Pertti Pykälä,

Risto Sullström ja Reijo Vanne:
Suomalaisen sosiaaliturvan kehitys ja kansalaisen elinvaiheet. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 57, 2007.

Katariina Hinkka ja Aila Järvikoski, toim.:

Kuntoutuksen tutkimusseminaari Rovaniemellä 9.5.2007. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 58, 2007

Mikko Kapanen, Markku Laatu

ja Hannu Mattila:
Kela-barometri 2007. Tuloksia Kelan työyhteisöjen toiminnasta. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 59, 2007. PDF.

Sarjoissa julkaistujen lisäksi toimitettu ja julkaistu

Robert Castel:

Sosiaalinen turvattomuus – mitä on olla suojattu?
Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 2007.

Suomen lääketilasto 2007.

Helsinki: Kela ja Lääkelaitos, 2007.

Lisätietoa ja tilaukset:

Kaikki sarjoissa ilmestyneet julkaisut ja suurin osa muistakin julkaisuista on saatavissa ilmaiseksi Tutkimusosaston internetsivuilta osoitteesta:

www.kela.fi/tutkimus.

Painettujen julkaisujen tilaukset:

publ@kela.fi tai puh. 020 63 41947.

